

Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine

**Akcijski plan
za uvođenje gender odgovornih proračuna u
Federaciji BiH 2010-2012
u pilot oblasti „Rad i upošljavanje“
(AP GOB F BiH 2010-2012)**

Nakladnik: Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine

Za nakladnika: Ana Vuković

Lektorica: Indira Osmić

DTP: Zlatan Hrnčić

Štampa: „BEMUST“ d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 500

Godina izdanja: 2010.

Podržano od:
FIGAP program (SIDA, ADA, SDC)

SADRŽAJ

<u>SADRŽAJ.....</u>	<u>3</u>
<u>I. Uvod.....</u>	<u>5</u>
<u>II. Međunarodni i domaći pravni i institucionalni okviri za gender odgovorne proračune.....</u>	<u>9</u>
<u>III. Dosadašnje aktivnosti Gender Centra F BiH na uvođenju GOB-a.....</u>	<u>15</u>
<u>IV. Analiza stanja.....</u>	<u>18</u>
<u>V. Ciljevi i aktivnosti.....</u>	<u>27</u>
<u>VI. Akteri i struktura za provedbu AP GOB F BiH 2010.-2012.</u>	<u>36</u>
<u>VII. Praćenje i izvješćivanje.....</u>	<u>39</u>
<u>VIII. Uloga međunarodnih organizacija, donatora i povezanost s drugim projektima koji su u oblasti reforme javnih financija u Federaciji BiH.....</u>	<u>40</u>
<u>IX. Financijska sredstva.....</u>	<u>43</u>

I. Uvod

Uvođenje načela gender jednakosti i jednakopravnosti u sva područja života i rada, i javna i privatna, predstavlja ispunjenje jednog od temeljnih standarda ostvarivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Jednakost i jednakopravnost spolova nisu isključivo pitanja socijalne pravičnosti, nego predstavljaju nužan uvjet za društveni i ekonomski razvitak jedne zemlje, s posebnim naglaskom na smanjenje siromaštva i poboljšanje kvalitete života svih građana jednog društva.

Uvođenje ovih načela u pravne, institucionalne i političke okvire u BiH utemeljeno je na obvezama koje proizlaze iz međunarodnih dokumenata, na članstvu u međunarodnim savezima i tijelima, kao i načelima zaštite temeljnih ljudskih prava sadržanih u Ustavu BiH. Donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i Gender akcijskog plana BiH znatno je unaprijeđen pravni okvir u BiH za uvođenje načela jednakopravnosti spolova u sve politike, strategije, planove i prioritete kojima se rješavaju najvažnija pitanja i provode reformski procesi u BiH.

Vijeće Europe igra ključnu ulogu u promoviranju gender jednakopravnosti u zemljama članicama i to kroz definiranje općih načela i standarda za propagiranje punog sudjelovanja i žena i muškaraca u društvu.

Vijeće Europe definiralo je praksu jednakopravnosti spolova (gender mainstreaming) kao:

“Uspostavljanje prakse jednakopravnosti spolova predstavlja (re)organizaciju, unapređenje, razvitak i edukaciju procesa izrade politika na način da aspekt rodne jednakopravnosti uvrsti u sve politike na svim razinama i u svim fazama od sudionika koji su uobičajeno uključeni u izradu politike.”

U tom smislu, imajući u vidu važnost izrade proračuna kao instrumenta politike i planiranja u vladama, nameće se

potreba pažljivijeg sagledavanja različitih metoda koje stoje na raspolaganju za primjenu strategije uspostavljanja ove prakse, te se pitanje gender odgovornog proračuna postavlja kao prioritet. Gender odgovorni proračun (GOB) se trenutačno odvija u više od 40 zemalja svijeta, započet je i provodi se na mnoštvo načina. Mnoge europske vlade trenutačno rade na restrukturiranju proračunskog procesa, pomjerajući se od procesa utemeljenog na ulaznim veličinama i očekivanom povećanju prihoda ka objektivnijim oblicima izrade proračuna s većim naglaskom na rezultatima.

Imajući u vidu definiciju gender mainstreaminga, gender odo govorni proračuni (GOB)¹ bi predstavljali:

«primjenu gender mainstreaminga u proračunskom procesu, gender analizu proračuna, integriranje spolnog aspekta na svim razinama proračunskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se omogućilo promoviranje jednakopravnosti spolova.»²

Gender odgovorni proračun, stoga, obuhvata sve faze u proračunskom procesu i povlači sa sobom analizu, ocjenu i restrukturiranje proračuna prema potrebama žena/djevojčica i muškaraca/dječaka, te kao ciljeve/rezultate ima:

- **jednakopravnost spolova** - temeljni cilj GOB-a se odnosi na integriranje promoviranja jednakopravnosti spolova, kao jednog o temeljnih ljudskih prava, u proces izrade proračuna i relevantnih politika, te tako identificira implikacije koje javne financije sobom nose u odnosu na pitanja jednakopravnosti spolova, koje se obično predstavljaju kao gender neutralne, kao i implikacije u samoj ekonomskoj politici;

¹ Umjesto termina gender odgovorni proračuni, koriste se i gender senzitivni proračuni, rodni proračuni, rodno osviješteni proračuni, rodno osjetljivi proračuni i sl.

² Definicija CDEG-ove Neformalne stručne skupine za rodni proračun VE

- *odgovornost* - GOB predstavlja mehanizam kojim se određuje da li se obveze koje je vlada preuzela u odnosu na jednakopravnost spolova mogu prevesti u obveze preuzete na pitanju proračuna
- *javnost rada i sudjelovanje* – GOB povećava javnost rada i sudjelovanje u proračunskom procesu. Za cilj ima demokratizaciju proračunskog procesa, kao i politike proračuna u cjelini
- *učinkovitost i efektivnost* - GOB doprinosi boljem ostvarenju ciljeva političkih strategija, pa samim tim i ostvarenju efektivnosti i učinkovitosti, jer žene i muškarci, usljed bioloških razlika i nejednakih društvenih pozicija i stereotipnih društvenih uloga, mogu imati različite želje i potrebe i mogu različito reagirati na mjere koje su navodno gender neutralne
- *dobro upravljanje* – pošto nejednakopravnost spolova dovodi do velikih gubitaka u smislu društvene kohezije, ekonomske učinkovitosti i razvoja čovječanstva, GOB se može smatrati važnom strategijom u stremljenju ka jednakopravnom građanstvu i pravičnoj raspodjeli resursa, što pomaže da se korigira nejednakopravnost i smanji siromaštvo. Znači da GOB predstavljaju sredstvo za jačanje ne samo dobrog ekonomskog i finansijskog upravljanja, nego i dobrog upravljanja uopće

Budući da gender odgovorni proračuni prepoznaju one potrebe i afirmiraju one projekte i programe koji optimalno i istodobno realiziraju ekonomske, političke i društvene ciljeve: povećanje ekonomske učinkovitosti poslovanja, ubrzanje razvitka gospodarstva i društva u cjelini, uz smanjenje rodni nejednakosti, Vlada Federacije BiH podržava napore u koordinaciji aktivnosti na uvođenju GOB-a u proračunski proces Federacije BiH.

II. Međunarodni i domaći pravni i institucionalni okviri za gender odgovorne proračune

Bosna i Hercegovina je potpisala/ratificirala mnoge međunarodne dokumente koji tretiraju pitanja jednakopravnosti spolova, te kao članica međunarodnih tijela je obvezna poduzimati mjere i podnositi izvješća.³

Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) je jedan od temeljnih međunarodnih instrumenata za postizanje gender jednakopravnosti. BiH je sukcesivno usvojila UN CEDAW 1. rujna 1993. godine (stupila na snagu 1. listopada 1993). BiH je predala i kombinirano prvo, drugo i treće izvješće (18. 04. 2005. godine) o postignutom napretku pri ostvarenju ciljeva UN CEDAW-a.

³ To su: 1948. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima; 1966. Međunarodni pakt o civilnim i političkim pravima, 1966. Prvi opcioni protokol Međunarodnog pakta o civilnim i političkim pravima, 1989. Drugi opcioni protokol Međunarodnog pakta o civilnim i političkim pravima; 1966. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima; 1979. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (UN CEDAW), 1999. Opcioni protokol Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Prvo, drugo i treće izvješće BiH po UN CEDAW-u 1996.-2006., Zaključni komentari i preporuke UN CEDAW Odbora za BiH (06/2006.); 1995. Pekinška deklaracija i Platforma za akciju; 1950. Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama; 1988. Deklaracija Vijeća Europe o jednakosti žena i muškaraca, Preporuke Vijeća Europe iz oblasti jednakosti žena i muškaraca; Milenijski razvojni ciljevi (1990.-2015.) / Milenijska deklaracija UN-a (2000.); Rezolucija „Gender proračun“ Europskog parlamenta A5-0214/2003; Gender mapa puta EU 2006.-2010.; Regionalna deklaracija o suradnji između institucionalnih mehanizama za jednakopravnost spolova iz BiH, Srbije, Crne Gore i Makedonije, iz 2005. godine

Bosna i Hercegovina se obvezala, pa time i njezini entiteti, da po pristupanju Vijeću Europe učini određene korake kako bi se unaprijedila i promovirala načela jednakopravnosti spolova i osigurala zaštita od diskriminacije na spolnoj osnovi. Tako se krenulo u proces usklađivanja domaćeg pravnog i institucionalnog okvira sa standardima međunarodne zajednice u cilju eliminiranja postojeće diskriminacije među spolovima.

Vijeće Europe je definiralo strategiju jednakopravnosti spolova kao „reorganizaciju, razvitak i evoluciju političkih procesa, tako da se gender inkorporira u politiku na svim razinama i u svim etapama“. Prateći ovu definiciju, prijeko je potrebno poduzeti sljedeće korake:

- Poduzeti ciljanu politiku o pitanju jednakopravnosti spolova
- Uspostaviti institucionalne i operativne mehanizme za integraciju gender pitanja u sustavu vlasti

Nekoliko inicijativa je bilo poduzeto kako bi se promovirali gender odgovorni proračuni u okviru Europske komisije. U listopadu 2001. godine Europska komisija je u suradnji s Belgijskim predsjedništvom organizirala tehnički seminar o gender proračunu.

Savjetodavni komitet o jednakim mogućnostima za muškarce i žene usvojio je Stav o gender proračunu u svibnju 2003. godine i preporučio da bi Europska komisija trebala prezentirati studiju vidljivosti utemeljenu na gender analizi europskih strukturalnih fondova, osiguravajući analizu gender utjecaja svih dijelova proračunskih procesa.

U siječnju 2003. godine Komitet o ženskim pravima i jednakim mogućnostima Europskog parlamenta vodio je javnu raspravu o gender proračunu. Cilj je ove javne rasprave bio da se razmijene informacije i nađu pravi načini razvitka efektivnih instrumenata i mehanizama koji će osigurati da se EU proračunski izvori troše na gender ravnomjeren način. Na temelju ove javne rasprave Europski parlament je usvojio Rezoluciju „Gender proračun: kreiranje javnih proračuna s gender perspektivom“ (A5-0214/2003) pozivajući Europsku komisiju da osigura gender proračun u praksi, da iskomunicira mišljenje Savjetodavnoga povjerenstva veoma široko, da uspostavi komunikaciju o gender proračunu u okviru dvije

godine, i da uključi politike gender proračuna u ciljeve, instrumente i mehanizme u Strategijski okvir za gender jednakopravnost.

Sve zemlje članice EU kao i zemlje koje su u pripremi za ulazak u EU trebaju imati informacije o ovim aktivnostima i uključiti se u procese na vrijeme.

U setu međunarodnih dokumenata koji obvezuju Bosnu i Hercegovinu je i Pekinška deklaracija s platformom za akciju, koju je BiH usvojila i potpisala zajedno sa još 189 vlada svijeta na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama, održanoj u Pekingu 1995.godine. Pekinška deklaracija s platformom za akciju između ostalog navodi da:

„Uspjeh politike i mjera kojima je svrha potpora ili jačanje unapređenja jednakopravnosti spolova i unapređenje statusa žena trebao bi biti utemeljen na integriranju perspektive jednakopravnosti spolova u opću politiku, koja je u svezi sa svim oblastima društva, kao i s provedbom pozitivnih mjera uz odgovarajuću institucionalnu i finansijsku potporu na svim razinama“

U poglavlju VI. FINANCIJSKI ARANŽMANI, u točkama 345/346 stoji:

«Za potpuno i uspješno provođenje Platforme za akciju trebat će politička odlučnost kako bi se osigurali ljudski i finansijski resursi za osnaživanje položaja žena. U svezi s tim bit će potrebna integracija perspektive jednakopravnosti spolova u proračunske odluke o politikama i programima, kao i adekvatno financiranje konkretnih programa za osiguranje jednakopravnosti između muškaraca i žena.»

Primarnu odgovornost za provođenje strateških ciljeva Platforme za akciju imaju vlade. Kako bi se ciljevi postigli, vlade trebaju raditi na sustavnom razmatranju kako žene imaju

koristi od izdataka za javni sektor, prilagoditi proračune osiguravanjem jednakog pristupa izdacima za javni sektor.

Kako bi uspješno razradile strategije provođenja Platforme za akciju, vlade trebaju izdvajati dovoljno resursa, uključujući i resurse za provođenje gender analize. Vlade, također, trebaju podsticati nevladine organizacije, te institucije iz privatnoga sektora i druge institucije da mobiliziraju dodatne resurse.

Navedeni citati, kao i druge odredbe Platforme za akciju, daju obvezu vladama na svim razinama u Bosni i Hercegovini da u procedure pripremanja, predlaganja, usvajanja i izvršavanja proračuna uključe i njihovo analiziranje s gender aspekta.

Ustav Bosne i Hercegovine, Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, Ustav Republike Srpske, ustavi kantona i Statut Distrikta Brčko uključuju temeljne odredbe za osiguranje ljudskih prava i temeljnih sloboda, ljudskog integriteta, dostojanstva i drugih prava i sloboda u oblasti ljudskih prava, uključujući zabranu diskriminacije na temelju spola, na izravan i neizravan način.

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br: 16/03 i 102/09) uređuje, promovira i štiti jednakopravnost spolova, te jamči jednake mogućnosti i jednakopravan tretman svih osoba, bez obzira na spol, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života, te uređuje zaštitu od diskriminacije na temelju spola. Na ovaj se način podiže standard zaštite jamstva ljudskih prava, posebice žena, koje su najčešće žrtve primjene duplih standarda i diskriminacije na temelju spola. Zakon, između ostalog, obvezuje vlasti u Bosni i Hercegovini na «donošenje programa mjera radi postizanja jednakopravnosti spolova u svim oblastima i na svim razinama vlasti», što, naravno, mora rezultirati i gender pristupom pri planiranju i trošenju potrebnih finansijskih sredstava.

Mjerodavna zakonodavna, izvršna i tijela uprave svih razina vlasti u BiH obvezna su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za jednakopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz

Gender akcijskog plana BiH i osigurati provedbu međunarodnih standarda u području jednakopravnosti spolova.

Shodno Uredbi o osnivanju Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 58/00 i 64/05), Gender Centar F BiH je stručna služba Vlade Federacije BiH, obavlja stručne i druge poslove vezane uz provođenje načela jednakosti i jednakopravnosti spolova i implementaciju odgovarajućih međunarodnih konvencija i ugovora za potrebe Vlade, premijera i zamjenika premijera, federalnih ministarstava i drugih federalnih ustanova i institucija.

Sukladno članku 25. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini djelokrug Gender Centra F BiH je proširen obvezama radi primjene Zakona.

III. Dosadašnje aktivnosti Gender Centra F BiH na uvođenju GOB-a

Nakon dužeg rada na istraživanju međunarodnih iskustava i iskustava iz regiona, dokumenata Vijeća Europe i Europske unije na temu kreiranja javnih proračuna s gender perspektivom, te gender analize proračuna svih razina vlasti u F BiH ciljanih sektora i obuka u suradnji s NVO, Gender Centar Federacije BiH je sudjelovao u izradi prvoga priručnika „Gender osjetljivi proračuni i mogućnosti za smanjenje siromaštva u BiH“. Nakon usvajanja Gender akcijskog plana BiH, u kojem je jedno poglavlje posvećeno ovoj problematici, uključila su se i povjerenstva za jednakopravnost spolova Parlamenta F BiH. Nakon zaključaka s tematske 6. sjednice Povjerenstva za jednakopravnost spolova Zastupničkoga doma Parlamenta Federacije BiH (11/2007), Gender Centar F BiH obratio se Vladi Federacije BiH sa zahtjevom da se odobre sredstva za rad ekspertne skupine koja će izvršiti potrebne analize i pokrenuti proces uvođenja gender perspektive u proračunski proces u Federaciji BiH.

Po odobravanju sredstava iz pričuve Proračuna Federacije BiH, Gender Centar F BiH je oformio u 2008.g. ekspertnu radnu skupinu od predstavnika Gender Centra F BiH, Federalnoga ministarstva financija, Ministarstva financija Kantona Sarajevo, eksperata za proračune na lokalnoj razini i akademske zajednice. Ova je skupina proizvela Izvješće s preporukama, na temelju kojih je Gender Centar F BiH pripremio Informaciju o rezultatima gender analize propisa koji reguliraju proračunski proces s preporukama, na način da su preporuke predložene Vladi Federacije BiH u obliku prijedloga zaključaka.

Radna se skupina fokusirala na analizu Zakona o proračunima u F BiH, Zakona o izvršenju proračuna u F BiH, Zakona o računovodstvu i reviziji u F BiH, Zakona o reviziji institucija u F BiH, Proračunskih instrukcija 1,2,3, šablona DOB-a - dokumentacije programskog proračuna i Pravilnika o

financijskom izvješćivanju i godišnjem obračunu proračuna u F BiH. Analizom svakog od njih utvrđena je potreba za gender intervencijom, ali je istodobno konstatirano da Srednjoročni okvir planiranja i izrade proračuna u „10 koraka“ pruža adekvatan temelj za pokretanje inicijative za uvođenje gender odgovornih proračuna u F BiH, odnosno, programsko i gender odgovorni proračun su komplementarni procesi, te se u Federaciji BiH reformom u oblasti javnih financija postavio okvir koji je adekvatan pokretanju inicijative za gender odgovorni proračun.

Budući da javni proračuni ne predstavljaju tek prosta ekonomska sredstva, već svode politike na novčanu mjeru i odraz su političkih prioriteta, samim tim proračuni će biti gender odgovorni u onoj mjeri koliko su to i financirane politički prioritetne politike. Glede toga, izravno ovise o razini postignute gender odgovornosti svih aktera proračunskog procesa. Iz tog razloga, skupina je uradila i analizu ključnih propisa koji reguliraju mandate aktera i to: zakona o vladama na svim razinama, zakona o federalnim/kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne/kantonalne uprave, Zakona o organizaciji tijela uprave u F BiH, Zakona o načelima lokalne samouprave u F BiH i statuta općina/gradova u F BiH. Analiza je pokazala potrebu gender intervencije i u ovim propisima, kako bi se u potpunosti zaokružilo pitanje gender odgovornih politika, strategija i aktivnosti koje se financiraju gender odgovornim proračunima.

Rukovodeći se obvezama iz domaćih i međunarodnih dokumenata, te dosadašnjih aktivnosti Gender Centra F BiH i međunarodnih čimbenika koji su uključeni u reformu javnih financija jačanjem gender odgovornih proračuna u BiH, ekspertna skupina je uz analizu dala i preporuke s ciljem poduzimanja narednih koraka i preuzimanja leaderske pozicije Federalnoga ministarstva financija u partnerstvu s Gender Centrom, u procesu uvođenja gender odgovornih proračuna u Federaciji BiH.

Sukladno preporukama, Vlada F BiH je usvojila Zaključke (V. broj 538/09 od 23.07.2009.g.), kojima se nalaže izrada Akcijskog plana za uvođenje gender odgovornih

proračuna u F BiH (2010-2012) radeći analize i razvijajući model u pilot oblasti „Rad i upošljavanje“. Zadaća je da se u «pilot oblasti» razvije metodologija i indikatori za gender odgovorni proračun, koji će se u narednim koracima kao «naučene lekcije» ugraditi u propise koji reguliraju proračunski proces u Federaciji BiH i primjenjivati u svim drugim sektorima i na svim razinama vlasti. Sukladno opredjeljenjima Vlade F BiH («Politike djelovanja Vlade F BiH u mandatnome razdoblju 2007.-2010.g.) i Sporazumom socijalnih partnera u Ekonomskom socijalnom vijeću F BiH («Program mjera za ublažavanje posljedica globalne ekonomske krize 2009.-2010.»), Gender Centar F BiH je predložio Vladi F BiH oblast rada i upošljavanja kao pilot oblast, te kao partnere u tom procesu Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo razvitka, obrta i poduzetništva, Federalno ministarstvo rada i socijalne skrbi i Federalni zavod za upošljavanje. Razradom sektorskih prioriteta i radom federalnih institucija, tijela i organizacija na način da se svatko u svome djelokrugu rada pobrine da strategije, politike i proračunska sredstva budu orijentirani ka povećanju upošljavanja, Gender Centar F BiH je predložio upravo ova ministarstva i zavod jer su u njihovim programima rada i proračunskim transferima upravo najzastupljeniji. Osim toga, izabrana ministarstva i zavod odranije imaju dobru suradnju s Gender Centrom F BiH u aktivnostima uvođenja načela jednakopravnosti spolova u njihov svakodnevni rad, određeni broj državnih službenika/ica su već dovoljno gender senzibilni za rad na razvijanju specifičnog modela GOB-a za Federaciju BiH, i što je najvažnije, do sada su izabrana ministarstva i zavod imali iskustvo s uvođenjem «specijalnih mjera» za žene, koje je Vlada F BiH prihvatila i nekoliko godina zaredom financirala iz Proračuna F BiH i raspoloživih finansijskih sredstava Federalnoga zavoda za upošljavanje.

IV. Analiza stanja

Jačanje veze između politika i raspodjele proračunskih sredstava je glavni cilj proračunske reforme koja se provodi u BiH. Proces reforme primarno podržava Ured Vlade Velike Britanije za međunarodni razvitak (DFID) putem programa za tehničku pomoć „Jačanje upravljanja javnim financijama— (SPEM). Jedno od ključnih dosadašnjih potignuća reforme je uvođenje jednostavnog okvira planiranja proračuna u „10 koraka”. Ovaj se pristup temelji na metodologiji srednjoročnog proračuna koja je posebice osmišljena da jača ovu ulogu putem pripreme, prezentiranja i prioritizacije raspodjele proračunskih sredstava na temelju ciljeva politika, programa koji su osmišljeni za ostvarenje ovih ciljeva i mjerama učinka (kako bi se mjerili rezultati raspodjele proračunskih sredstava).

Ured UNIFEM-a u BiH već od 2006.g. u suradnji s Gender Centrom FBiH radi na uvođenju načela GOB-a u započetu reformu javnih financija. Jedan od rezultata zajedničke suradnje je dokument «Istraživanje odabranih sektora: Rodno odgovorni proračun u FBiH (2009)⁴». Nalazi i preporuke ovoga dokumenta, zajedno s nalazima i preporukama «Dokumenta za raspravu Br.5: Provedba gender osjetljivog proračuna u BiH (2008)⁵», korišteni su pri izradi AP GOP FBiH 2010-2012.

Iako su promjene uvođenja programskog proračuna značajne za uvođenje sustava proračuna utemeljenog na učincima, Vlada Federacije BiH nije još iskoristila sve mogućnosti koje može imati uspostavom ovakvoga sustava, i predstoji prevazilaženje značajnih izazova kako bi se uspostavio način raspodjele proračunskih sredstava koji je isključivo utemeljen na dobro argumentiranim, sustavnim programima. Prvo, čini se da postoji nedostatak strateškog donošenja politika “odozgo prema dolje”, kako bi se odredili strateški prioriteti za dodjeljivanje sredstava iz proračuna. Drugo, čak i u slučajevima

⁴ Istraživanje je provela konzultanska kuća INNOVA, istraživači Belma Probić i Omer Čar a istraživanje financirao UNIFEM.

⁵ Istraživanje financirao DFID u okviru programskih aktivnosti SPAM 2 projekta.

kada postoje strateški dokumenti koji mogu poslužiti za izradu programskih proračuna, slaba je stvarna veza s postojećim praksama sastavljanja proračuna u većini vladinih institucija gdje se ovaj posao isključivo prenosi uposlenicima koji rade u financijama/računovodstvu koji nemaju dovoljno uvida u strateške pravce njihovih institucija. Ovo nas dovodi do trećeg velikog izazova ove reforme, jer većina vladinih institucija ne vrši sustavni monitoring i evaluaciju programa koji se financiraju, budući da ne postoji referenca kako bi se uspostavili objektivni kriteriji učinka za planiranje programa i njihovu implementaciju, tako da postoji malo informacija o učinku koje se mogu ugraditi u proces planiranja proračuna. Četvrto, iako je Federalno ministarstvo financija bilo proaktivno u uvođenju novih procedura, oni nemaju dovoljno uposlenika koji bi radili na analizi proračunskih zahtjeva, a naročito s aspekta uključivanja načela jednakopravnosti spolova. Do sada nikada nije bio slučaj da je Vlada FBiH glasovala za usvajanje nacrtu proračuna na temelju informacija o učinku, budući da su se prijedlozi pripremali u linijskom formatu.

Isto tako, dosadašnji tijek reforme nije uzeo u obzir potrebe usuglašavanja propisa koji reguliraju proračunski proces u Federaciji BiH s domaćim i međunarodnim pravnim okvirom iz oblasti jednakopravnosti spolova. To je razlog što još uvijek proračunske instrukcije i DOB nisu adekvatni zahtjevima GOB-a, odnosno, načela i instrumenti gender odgovornog proračuna još uvijek nisu ugrađeni u proces srednjoročnog planiranja i izrade proračuna. Kao izravnu posljedicu imamo situaciju da trenutačno proračuni i proračunske politike i programi ne odražavaju različite potrebe žena i muškaraca, ne radi se prethodna gender analiza stanja u oblasti, ne koriste se gender razvrstani pokazatelji u procesu izrade proračuna, propisi koji uređuju oblast financijskog izvješćivanja nisu usklađeni sa zahtjevom čl.18. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, što opet rezultira nedostatkom gender statistike i mogućnosti praćenja realiziranih proračunskih sredstava prema korisnicima razdvojenim prema spolu i praćenja učinaka na gender jednakopravnost.

Pilot ministarstva/zavod rade na uspostavi programskog proračuna i politika za gender jednakopravnost. Međutim, ove institucije još uvijek nemaju dovoljno znanja o gender konceptu, metodama i tehnikama gender mainstreaminga, kao ni o sačinjavanju i implementaciji proračuna utemeljenog na rezultatima. Zbog nedostatka prakse u uspostavi procedura programskog proračuna, GOB može poslužiti kao simulacija za uvođenje programskog proračuna, budući da se pri uspostavi GOB-a koriste temeljne tehnike programskog proračuna koje su orijentirane ka ciljevima gender jednakopravnosti.

Gender pitanja nisu trenutačno razmatrana u proračunskim procesima pilot ministarstava/zavoda. Općenito, ove institucije nemaju uspostavljen gender mainstreaming u svojim proračunskim procesima, te i pored određenih programa za žene (koji čine manje od jednog postotka ukupnog proračuna), ne adresiraju pitanja gender jednakopravnosti. Stoga, moraju se sagledati mogućnosti uspostavljanja gender mainstreaming procesa unutar postojećeg internog proračunskog procesa od „10 koraka” kod svakog od proračunskih korisnika.

U programima pilot ministarstava/zavoda unazad nekoliko godina često je navedeno da ne postoji diskriminacija u raspodjeli sredstava ili „svi će podnositelji zahtjeva za sudjelovanje u programu biti jednako razmatrani bez obzira na spol” ili “svi, bez obzira na spol, mogu podnijeti zahtjev za sudjelovanje u programu” ili “svi imaju jednak pristup informacijama o svim raspoloživim programima”. Međutim, ovakve izjave su često gender slijepe, te zbog nedostatka gender analize i korištenja gender pokazatelja navodno “gender neutralni programi” inercijom nastoje stvari održati onakvim kakve jesu, što dodatno pojačava nejednakost i diskriminatorne uloge i prakse. Analiza pojedinih programa koje su implementirali pilot ministarstva/zavod pokazuju da nisu uključili dimenziju gender jednakopravnosti, odnosno, u planiranju, implementaciji i evaluaciji ovih programa nije razmatrano pitanje: “Koji učinak ovi programi imaju na povećanje/smanjenje gender jednakopravnosti?”

Pilot ministarstva/zavod imaju široki spektar odgovornosti. Ova je analiza stanja posebice usmjerena na programe čiji je cilj povećanje stope uposlenosti i samouposlenja u Federaciji BiH. Analiza nije mogla utvrditi specifične raspodjele proračunskih sredstava putem promatranja proračuna za protekle tri godine, u formatu na koji se objavljuje u "Službenim novinama Federacije BiH". Pored toga, postoji manjak informacija o načinu na koji i razlogu zbog kojeg su te raspodjele izvršene, budući da je analiza situacije i potreba sporadična.

Međutim, pilot ministarstva/zavod su postigli značajan napredak u utvrđivanju i obrazlaganju svojih ciljeva. To je vidljivo pri pregledu srednjoročnih razvojnih strategija ministarstava. Određeni, specifični ciljevi mogli bi se povezati s adekvatnom raspodjelom sredstava u okviru institucija.

Primjerice, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je prepoznalo činjenicu da je poljoprivredno zemljište u Federaciji BiH nerazvijeno, te da je mala površina prosječnih farmi temeljna prepreka poljoprivrednom razvitku. Iz tog razloga, ministarstvo je izradilo program s ciljem povećanja površine poljoprivrednih farmi. Iako postoje informacije o novčanim sredstvima dodijeljenim za taj program, teško je reći je li taj iznos adekvatan za opseg programa. Stoga, dok ostali relevantni dokumenti sadrže više informacija o programima i aktivnostima ministarstva i općeg pravca njegova djelovanja, informacije se još uvijek predstavljaju na otvoren način, bez pozivanja na objektivno mjerljive kriterije učinka. Međutim, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva ove godine namjerava uraditi detaljan program okrupnjavanja parcela u Federaciji BiH za razdoblje 2010.-2016. godina, u kojem će se detaljno izraditi ovaj program. Velika teškoća kod vlasništva zemljišta je tradicija nasljeđivanja zemljišta (muški su članovi obitelji u većini slučajeva vlasnici obiteljskog zemljišta).

Drugi primjer dolazi iz Federalnoga ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta. Ministarstvo je shvatilo kako je prijeko potrebno uspostaviti poduzetničku infrastrukturu kako bi se razvio poduzetnički duh i dao poticaj malim i srednjim

poduzećima. Ministarstvo je izradilo program s ciljem unapređenja poslovne infrastrukture. Pored toga, ovo je ministarstvo prepoznalo činjenicu da u poslovnom sektoru nema dovoljnog broja žena, te da podsticaj poduzetničkom duhu kod žena može smanjiti stopu neuposlenosti i siromaštva. Ministarstvo je imalo program pod nazivom „Poticaj poduzetništvu žena”. I u ovom slučaju nije jasno jesu li sredstva dodijeljena za te programe adekvatna.

Iako Federalni zavod za upošljavanje nije proračunski korisnik, ima važnu ulogu u podsticanju upošljavanja, te može koristiti iste instrumente ROB-a kao i ministarstva. Zavod koordinira radom kantonalnih službi i između ostalog je prepoznao visoku razinu neuposlenosti među povratničkom populacijom. Stoga je Zavod pokrenuo program pod nazivom „Program upošljavanja i samoupošljavanja povratnika”. U tom slučaju, prema informacijama Zavoda, sam program je prijeko potreban, ali je iznos dodijeljenih sredstava nizak u odnosu na opseg i važnost inicijative. Ne postoji detaljna studija kojom se utvrđuje odgovarajući iznos sredstava. U suradnji s Gender Centrom F BiH, prepoznavši poteškoće u pronalaženju uposlenja žena žrtava nasilja u obitelji, Zavod je u 2009.g. imao podsticaj za upošljavanje i samoupošljavanje ove kategorije neuposlenih osoba. I dalje postoji potreba za uspostavljanjem jače veze između rodne jednakosti i aktivnosti ove ustanove, a posebice u smislu učinka rada zavoda na gender jednakopravnost.

Radeći na dokumentu AP GOB F BiH 2010-2012, članovi/ice Radne skupine, koje su imenovali ministri/ravnatelji pilot institucija, na temelju trenutačno raspoloživih pokazatelja izradili su gender analize određenih programa, kako bi se potvrdila činjenica nedostatka uspostavljanja gender mainstreaming procesa unutar postojećeg internog procesa aktivnosti na „10 koraka” kod svakog od pilot ministarstava/zavoda. Analize ukazuju na sljedeće:

- *Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta*: U raspodjeli raspoloživih finansijskih sredstava žene su kroz program pod nazivom „Poticaj poduzetništvu žena” sudjelovale u 2005.g. sa 10%, u 2006.g. sa 26%, u

2007.g. sa 41%, a u 2008.g. sa 23%. Odgovor na pitanje «Zašto se nakon trenda porasta sudjelovanja žena desio nagli pad u 2008.g.», ovom analizom nismo dobili zbog nedostatka dublje gender analize, koju nije bilo moguće ni izvršiti zbog nedovoljnog poznavanja instrumenata i tehnika za njezino izvršavanje unutar ministarstva. Analizom odobrenih projekata «ženskog poduzetništva» za razdoblje 2005.-2008. (ukupno dodijeljeno 1.722.950,00KM) ustanovljen je prosjek od 51% odobrenih projekata od 100% aplikacija, te također bez dodatne dublje analize šta je tomu razlog (zašto 49% aplikacija nije zadovoljilo uvjete/kriterije za dodjelu sredstava, odnosno, da li su oni bili realno postavljeni, sukladno trenutačnim «specifičnim potrebama» žena poduzetnica, je li se planiralo dovoljno sredstava sukladno problemu koji rješava i sl.) Analiza pokazuje da je u ovom četverogodišnjem razdoblju daleko najveći broj korisnica ovoga programa bio sa područja Hercegovačko-neretvanskog kantona, a najmanji sa područja Tuzlanskog kantona. Analiza nije dala odgovor što je razlog za velike razlike u broju odobrenih programa, geografski promatrano, što upućuje na potrebu dublje gender analize, kako u ovom ministarstvu, tako i u mjerodavnim ministarstvima na kantonalnoj razini. Od ukupne raspodjele raspoloživih finansijskih sredstava - proračunski transferi žene su sudjelovale kroz transfere za poticanje poduzetništva kod žena u 2006.g. sa 12,85%, 2007.g. sa 7,60% i 2008.g. sa 3,98%.

- *Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva*: Gender analizom novčanih potpora u oblasti ruralnoga razvitka za 2007, 2008. i 2009.g. mogu se pratiti trendovi stalne gender nejednakopravnosti u raspodjeli sredstava, promatrajući samo fizičke osobe kao korisnike tih sredstava. Analiza je pokazala u 2007.g. da su u šest financiranih mjera u prosjeku žene sudjelovale sa 8,73% odobrenih aplikacija u odnosu na muškarce. U mjeri «Ruralno naslijeđe» nije sudjelovala

ni jedna žena, na ostalim su mjerama sudjelovale s veoma niskim postotcima, dok su na mjeri «Dopunske djelatnosti» ostvarile najveće sudjelovanje u postotku od 25,60%. U 2008.g. se situacija neznatno promijenila nabolje, u prosjeku od financiranih devet mjera, žene su koristile novčane potpore sa 12,36 % odobrenih aplikacija u odnosu na muškarce. I ove su godine najveće sudjelovanje imale na mjeri «Dopunske aktivnosti» u postotku od 36,30%. U 2009.g. se pojačalo prosječno sudjelovanje žena, te su od ukupno financiranih tri mjere, od kojih su na dvije mogle aplicirati fizičke osobe, žene u prosjeku sudjelovale u korištenju novčanih potpora sa 25,54% odobrenih aplikacija. Na mjeri «Dopunske aktivnosti» su sudjelovale sa 28%, što još jednom dokazuje da se radi o mjeri na kojoj žene najčešće ostvaruju novčane potpore. Analiza 2009.g. je pokazala da su žene aplicirale kao fizičke osobe ili kao udruge žena (ukupno odobreno/financirano 160 aplikacija) i na taj način ukupno dobile sredstva u iznosu od 134.304,00KM što iznosi 16,7% ukupnih sredstava na tri mjere financirane u okviru programa «Ruralni razvitak». Napominjemo da su tijekom 2007. i 2008.g. kao prioritet prepoznati projekti koji podstiču aktivnost žena, mladih i invalida, te u ovome razdoblju nije odbijen nijedan zahtjev podnesen od žena. Razlog niskog postotka sudjelovanja žena treba tražiti dubljom gender analizom, a sada se u ministarstvu već prepoznaju kao neki od uzroka nedovoljna informiranost i moguće nerazumijevanje procedura za dobivanje sredstava.

- *Federalni zavod za upošljavanje*: Prosječan broj neuposlenih u 2009.g. iznosio je 347.146 i u odnosu na prosjek 2008.g. veći je za 1.765 ili 0,51%. Prosječna stopa neuposlenosti u Federaciji BiH za prvih 11 mjeseci 2009.g. iznosila je 44,82% i ima blagu tendenciju rasta (0,32%) u odnosu na prethodnu godinu. Stopa neuposlenosti u Federaciji BiH u 2009.g. prema Anketi o radnoj snazi bila je 25,7% (24,4% za muškarce i 27,9%

za žene), što je za 0,7% više u odnosu na 2008.g., dok je prema istraživanjima i procjenama Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda između 17% i 23%. Gender analiza sudjelovanja žena u registriranoj neposlenosti pokazala je da je u 2009.g. prosječno 179.168 žena registrirano na evidenciji neposlenih u Federaciji BiH, što je više za 4.382 ili 2,51% u odnosu na prethodnu godinu kada je registrirano smanjenje stope neposlenosti žena. Promatrano po kantonima, evidentirano je povećanje broja neposlenih žena u svim kantonima osim u Posavskom, gdje je broj žena manji za 30 (1,34%). Najveće povećanje zabilježeno je u Kantonu Sarajevo za 864 (2,24%), u Unsko-sanskom za 777 (4,34%) i Zeničko-dobojskom za 757 (2,42%) Nije urađena dublja gender analiza koja bi obrazložila ovaj pad neposlenosti, odnosno, nije data analiza u odnosu na muškarce, što potvrđuje nedovoljno poznavanje instrumenata i metoda gender analize i potrebe za dodatnim obukama u ovom smislu. Gender analiza programa aktivne politike upošljavanja u 2008.g. je pokazala da od ukupno sedam programa samo za jedan program, odnosno, dio programa je bilo moguće izvršiti gender analizu korisnika, što ukazuje na potpuno odsustvo vođenja evidencije korisnika/ica novčanih potpora razdvojenih po spolu. U programu «Samoupošljavanje i upošljavanje povratnika» analiza je pokazala da od ukupno 219 povratnika kojima su dodijeljena novčana sredstva za samoupošljavanje, 123 su bile žene povratnice (56,16%). Analizom istih programa u 2009.g. ustanovljeno je da od osam programa za dva programa u momentu izrade analize podaci opravdano još nisu dostupni, a za ostale se može uraditi gender analiza korisnika/ica. U okviru Programa samoupošljavanja i upošljavanja povratnika, od ukupno 91 povratnika/ice koji su dobili sredstva za samoupošljavanje pokretanjem vlastitog biznisa, 23% je žena (21 korisnica), ovim programom je i 179 pravnih osoba zaposlilo 344 povratnika za koje ne postoje podaci

razvrstani po spolu. Program sufinansiranja upošljavanja mladih bez radnog iskustva je podržao upošljavanje 231 mlade osobe, od toga 130 žena (56,28%), Od 2006. g. do 2009.g. se Programom poticaja sufinansiranja upošljavanja stručnih suradnika u kantonalnim službama za upošljavanje zaposlilo ukupno 11 osoba, od toga 7 žena (63,63%), Programom upošljavanja Roma je u 2009.g. podržano samoupošljavanje 18 osoba, od toga 50% žena, kao i upošljavanje 8 osoba, od toga 5 žena. Programom pripreme za upošljavanje «Uspjet ću» održana je obuka za 1749 neuposlenih osoba, od toga je bilo 1.122 žena (64,15%). U 2010.g. planirana je realizacija istih programa aktivne politike upošljavanja, uz dodatni program «Sufinanciranje upošljavanja žena», kojim je predviđeno samoupošljavanje 100 osoba iz ciljne skupine i upošljavanje 500 žena kod pravnih osoba.

Kao što se vidi iz ovih analiza, postoji manjak trendova koji se mogu identificirati, a koje koriste i prate proračunski korisnici u Federaciji BiH. Ipak, pilot ministarstva/zavod su poduzeli napredne korake u tom smislu. Dva ministarstva i zavod pratili su određenu gender statistiku. Iako se slažu da preostaje još mnogo posla glede manjka podataka u njihovim institucijama, svijest o tim pitanjima i spremnost za praćenjem određenih rodni trendova je ohrabrujuća.

V. Ciljevi i aktivnosti

Donošenjem ovoga akcijskog plana Vlada Federacije BiH iskazuje svoju spremnost da u oblast reforme javnih financija uvede i potrebne promjene sukladno zahtjevima gender odgovornih proračuna. Na ovaj će se način stvoriti temelji za izgradnju specifičnog modela za Federaciju BiH, na način da međunarodna praksa i stečena iskustva, kao i preporuke Vijeća Europe budu primijenjena na način koji je adekvatan našem proračunskom sustavu i sukladno postojećoj reformi javnih financija.

1. Ciljevi i prioriteti

Dugoročni strateški cilj u oblasti uvođenja gender odgovornih proračuna u Federaciji BiH je:

«Gender odgovorni proračuni na svim razinama vlasti u Federaciji BiH se u svim fazama proračunskog procesa pripremaju, razmatraju, usvajaju i izvršavaju na temelju propisa koji sadrže zahtjeve gender odgovornih proračuna, sukladno okvirima programskih proračuna utemeljenih na rezultatima.»

Temeljni prioriteti Akcijskoga plana za uvođenje gender odgovornih proračuna u Federaciji BiH 2010.-2012. u pilot oblasti „Rad i upošljavanje“, na temelju kojih su određeni i ciljevi, su:

1. Uspostaviti strukturu za provedbu i praćenje provedbe AP GOB F BiH 2010.-2012.
2. Uskladiti proces strateškog planiranja u odabranim ministarstvima i zavodu sa zahtjevima GOB-a
3. Proces planiranja i izrade proračuna „u 10 koraka“, u odabranim ministarstvima i zavodu na odabranim programima/transferima/grantovima, prilagoditi zahtjevima GOB-a

4. Procedure izvršenja odabranih programa/transfera/grantova uskladiti sa zahtjevima GOB-a
5. Ojačati kapacitete odabranih ministarstava, zavoda i Gender Centra F BiH za provedbu AP GOB F BiH 2010.-2012.
6. Izraditi strategijski plan za naredno razdoblje

2. Aktivnosti

Cilj 1: Uspostavljena struktura za provedbu i praćenje provedbe AP GOB F BiH 2010-2012

Aktivnost 1.1. Uspostavljanje Koordinacijske skupine (KG) za koordinaciju provedbe AP GOB F BiH 2010-2012

Izvor verifikacije: Rješenje o uspostavljanju KG objavljeno u "Sl. novinama F BiH"

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH po Zaključku Vlade F BiH

Rok: I. kvartal 2010.g.

Aktivnost 1.2. Izrada i usvajanje Poslovnika o radu Koordinacijske skupine

Izvor verifikacije: Poslovnik o radu Koordinacijske skupine

Nositelj aktivnosti: Koordinacijska skupina (KG)

Rok: I. kvartal 2010.g.

Aktivnost 1.3. Uspostavljanje radnih skupina (RG) unutar ministarstava/zavoda za provedbu AP GOB F BiH 2010-2012

Izvor verifikacije: Rješenje o uspostavljanju RG doneseno od strane ministra/ravnatelja

Nositelj aktivnosti: Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno

ministarstvo rada i socijalne skrbi, Federalni zavod za upošljavanje

Rok: I.-II. kvartal 2010.g.

Aktivnost 1.4. Praćenje i periodično izvješćivanje Vlade F BiH o provedbi AP GOB F BiH 2010-2012⁶

Izvor verifikacije: Periodična izvješća s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: Koordinacijska skupina preko Gender Centra F BiH

Rok: po potrebi, najmanje jednom godišnje

Cilj 2: Usklađen proces planiranja sa zahtjevima GOB-a i odabrani pilot programi/transferi/grantovi unutar pilot ministarstava/zavoda

Aktivnost 2.1. Okvirna analiza postojećih programa/transfera/grantova ministarstava/zavoda i ocjena njihove relevantnosti s aspekta jednakopravnosti spolova

Izvor verifikacije: Izvješće s rezultatima analize u dva ministarstva i zavodu

Nositelj aktivnosti: Radne skupine ministarstava/zavoda uz pomoć GC F BiH

Rok: III. kvartal 2010.g.

Aktivnost 2.2. Identifikacija i odabiri pilot programa/transfera/grantova za uvođenje GOB

Izvor verifikacije: Odluka radne skupine ministarstva/zavoda koja je potvrđena od KG

⁶ Rezultati svih analiza s preporukama koje nastaju kao rezultat provedbe bit će uvršteni u periodično izvješće o napretku provođenja AP GOB F BiH 2010-2012.

Nositelj aktivnosti: Radne skupine ministarstava/zavoda uz pomoć GC F BiH i KG

Rok: III.-IV. kvartal 2010.g.

Aktivnost 2.3. Gender analiza propisa/politika/strategija relevantnih za izabrane pilot programe/transfere/grantove

Izvor verifikacije: Izvješća radnih skupina potvrđena od KG, Periodično izvješće s prijedlogom zaključaka prema Vladi F BiH

Nositelj aktivnosti: RG ministarstava/zavoda, KG, Gender Centar F BiH

Rok: IV. kvartal 2010.g.- I. kvartal 2011.g.

Cilj 3: Proces planiranja i izrade proračuna u 10 koraka, u odabranim ministarstvima i zavodu, na odabranim programima/transferima/grantovima, prilagođen zahtjevima GOB-a

Aktivnost 3.1. Analiza proračunskih instrukcija, šablona DOB-a i procedure za izradu financijskoga plana Federalnoga zavoda s aspekta učinka na gender (rodnu jednakopravnost) pilot programa/transfere/grantova financiranih iz Proračuna FBiH i sredstava za rad Federalnoga zavoda

Izvor verifikacije: Izvješće o rezultatima analize, Periodično izvješće KG prema Vladi F BiH

Nositelj aktivnosti: Koordinacijska skupina

Rok: II.-IV. kvartal 2011.g.

Aktivnost 3.2. Izrada preporuka za izmjenu i dopunu proračunskih instrukcija, procedura za izradu financijskoga plana Federalnoga zavoda i šablona DOB-a sukladno zahtjevima GOB-a

Izvor verifikacije: Izrađene Preporuke za izmjenu i dopunu proračunskih instrukcija, instrukcija za izradu finansijskoga plana i šablona DOB-a, sukladno zahtjevima GOB-a, Periodično izvješće prema Vladi F BiH s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: Koordinacijska skupina, Gender Centar F BiH

Rok: II.-IV. kvartal 2011.g.

Aktivnost 3.3. Analiza/ocjena utjecaja pilot programa/transfera/grantova na jednakopravnost spolova

Izvor verifikacije: Izvješća radnih skupina potvrđena od KG, Periodično izvješće prema Vladi F BiH

Nositelj aktivnosti: RG ministarstava/zavoda, KG, Gender Centar F BiH

Rok: III.-IV. kvartal 2012.g.

Aktivnost 3.4. Izrada šablona DOB-a i prateće dokumentacije s informacijama o GOB-u u pilot programima/transferima/grantovima

Izvor verifikacije: DOB

Nositelj aktivnosti: Federalno ministarstvo financija

Rok: II. kvartal 2012.g.

Cilj 4: Propisi i procedure izvršenja pilot programa/transfera/grantova usklađene sa zahtjevima GOB

Aktivnost 4.1. Analiza procesa, procedura donošenja programa i sadržaja programa utroška sredstava u pilot programima/transferima/grantovima sa stanovišta GOB-a

Izvor verifikacije: Izvješće o rezultatima analize, Periodično izvješće prema Vladi F BiH s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: Radne skupine ministarstava/zavoda, KG, Gender Centar F BiH

Rok: II.-IV. kvartal 2010.g.

Aktivnost 4.2. Izrada i usvajanje preporuka za izmjenu procesa i procedura donošenja programa utroška sredstava u pilot programima/transferima/grantovima sukladno zahtjevima GOB-a

Izvor verifikacije: Prijedlog preporuka radnih skupina, Preporuke KG, Periodično izvješće prema Vladi F BiH s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: RG ministarstava/zavoda, KG, Gender Centar F BiH

Rok: II.-IV. kvartal 2010.g.

Aktivnost 4.3. Analiza procesa, procedura donošenja naputaka i sadržaja naputaka za ostvarenje odobrenih programa/transfera/grantova sa stanovišta GOB-a

Izvor verifikacije: Izvješća o rezultatima analize, Periodično izvješće prema Vladi F BiH s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: RG ministarstava/zavoda, KG, Gender Centar F BiH

Rok: II.-IV. kvartal 2010.g.

Aktivnost 4.4. Izrada preporuka za izmjenu procesa i procedura donošenja naputaka za ostvarenje pilot programa/transfera/grantova sukladno zahtjevima GOB-a

Izvor verifikacije: Prijedlog preporuka, Periodično izvješće prema Vladi F BiH s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: KG, Gender Centar F BiH

Rok: II.-IV. kvartal 2010.g.

Aktivnost 4.5. Analiza procesa, procedura izvješćivanja i sadržaja izvješća o utrošku i kontroli utroška sredstava u pilot

programima/transferima/grantovima sa stanovišta GOB-a i izrada preporuka za njihove izmjene

Izvor verifikacije: Izvješće o rezultatima analize, Periodično izvješće prema Vladi FBiH s prijedlogom zaključaka

Nositelj aktivnosti: RG ministarstava/zavoda, KG, Gender Centar F BiH

Rok: II.-IV. kvartal 2010.g.

Cilj 5: Ojačani kapaciteti pilot ministarstava/zavoda, Federalnoga ministarstva financija i Gender Centra F BiH za provedbu AP GOB F BiH 2010-2012

Aktivnost 5.1. Priprema modula i provedba obuke za ciljane skupine o gender konceptu i konceptu gender odgovornog proračuna u okviru programskog proračuna

Izvor verifikacije: Moduli za obuku, izvješća o provedenim obukama, Periodična izvješća prema Vladi F BiH

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH, ADSF BiH, uz pomoć SPEM III, UNIFEM, KG

Rok: I.-II. kvartal 2010.g.; II.-III. kvartal 2011.g.

Aktivnost 5.2. Priprema modula i provedba obuke za ciljanu skupinu o metodama/tehnikama gender odgovornog proračuna (gender statistika, gender analiza zakona, situacijska gender analiza, gender indikatori, analiza učinka, itd)

Izvor verifikacije: Moduli za obuku, Izvješća o provedenim obukama, Periodična izvješća prema Vladi F BiH

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH, KG, uz potporu projekta SPEM III, UNIFEM i drugih donatora za financiranje konzultanata iz ove oblasti

Rok: I.-II. kvartal 2010.g.; II.-III. kvartal 2011.g.

Aktivnost 5.3. Izmjene i dopune pravilnika o unutarnjem ustrojstvu Federalnoga ministarstva financija i Gender Centra F

BiH kako bi se osigurala održivost i kontinuitet u radu na uvođenju GOB-a u Federaciji BiH

Izvor verifikacije: Pravilnici o unutarnjem ustrojstvu Federalnoga ministarstva financija i Gender Centra F BiH

Nositelj aktivnosti: Federalno ministarstvo financija, Gender Centar F BiH

Rok: IV. kvartal 2012.g.

Cilj 6: Usvojen Strateški plan za naredno razdoblje

Aktivnost 6.1. Formiranje Radne skupine za izradu publikacije *Iskustva Federacije BiH na uvođenju GOB-a provedbom AP GOB F BiH 2010.-2012. u pilot oblasti „Rad i upošljavanje“*

Izvor verifikacije: Rješenje o osnivanju RG

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH

Rok.: III.-IV. kvartal 2012.g.

Aktivnost 6.2. Priprema i tisak promotivno/edukativne publikacije *Iskustva Federacije BiH na uvođenju GOB-a provedbom AP GOB F BiH 2010.-2012. u pilot oblasti „Rad i upošljavanje“*

Izvor verifikacije: Publikacija, Izvješće o radu Gender Centra F BiH

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH

Rok: III.-IV. kvartal 2012.g.

Aktivnost 6.3. Javno promoviranje rezultata provedbe AP GOB F BiH 2010.-2012.

Izvor verifikacije: Izvješće s promocije

Nositelj aktivnosti: KG, Gender Centar F BiH

Rok: III.-IV. kvartal 2012.g.

Aktivnosti 6.4. Formiranje RG za izradu SP GOB F BiH za naredno razdoblje

Izvor verifikacije: Zaključak Vlade F BiH, Rješenje o formiranju RG objavljeno u "Sl. novinama F BiH"

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH u partnerstvu s Federalnim ministarstvom financija

Rok: II.-III. kvartal 2012.g.

Aktivnosti 6.5. Izrada i usvajanje SP GOB F BiH za naredno razdoblje

Izvor verifikacije: Zaključak Vlade F BiH, SP GOB F BiH objavljen u "Sl. novinama F BiH"

Nositelj aktivnosti: Gender Centar F BiH u partnerstvu s Federalnim ministarstvom financija

Rok: III.-IV. kvartal 2012.g.

3. Temeljni pokazatelji

U cilju praćenja uspjeha provedbe aktivnosti u oblasti gender odgovornih proračuna, Koordinacijska skupina za provedbu i praćenje provedbe AP GOB F BiH 2010.-2012. sačinit će listu temeljnih pokazatelja na kraju 2010.g. Lista će se dopunjavati s nastavkom provedbe AP GOB F BiH 2010.-2012. i bit će sastavni dio periodičnih/godišnjih izvješća o provedbi AP GOB F BiH 2010.-2012., kao i završnog izvješća s rezultatima praćenja i ocjene uspješnosti njegove implementacije.

VI. Akteri i struktura za provedbu AP GOB F BiH 2010.-2012.

Kao ključni akteri u ovome procesu prepoznati su Federalno ministarstvo financija, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, Federalno ministarstvo rada i socijalne skrbi, Federalni zavod za upošljavanje i Gender Centar Federacije BiH. Četiri federalna ministarstva i jedan zavod su izabrani kao „pilot sektori“ u kojima će se implementacijom AP GOB F BiH 2010.-2012. razviti specifični model Federacije BiH za uvođenje GOB-a u proračunski proces na izabranim pilot programima/transferima/grantovima.

Vlada Federacije BiH ima ključnu ulogu kada su u pitanju uspjeh i krajnji rezultati implementacije AP GOB F BiH 2010.-2012. Kako bi se postigao maksimalan učinak, ovaj proces u potpunosti mora biti podržan odlukama Vlade F BiH.

Potrebno je jasno definirati uloge različitih aktera. Podizanje svijesti i obuka državnih službenika/ica na svim razinama prijeko su potrebni u stjecanju potrebnih znanja. U našem slučaju, inicijativa za uvođenje GOB-a je potekla od Gender Centra Federacije BiH u partnerstvu s Federalnim ministarstvom financija, ali je njezina uspješnost uvjetovana i jasnim određivanjem zaduženja za samu implementaciju i upravljanje cijelim procesom. Budući da sve oblasti politike trebaju biti predmetom GOB-a, potrebna je predanost i sudjelovanje odabranih ministarstava i zavoda. Službenici/e zaduženi za proračun i politiku pri ministarstvima/zavodu trebaju međusobno surađivati i imati pristup ekspertizi iz oblasti jednakopravnosti spolova. Ovi ključni akteri trebaju vjerovati ne samo u vrijednost pristupa GOB, već i da je takav pristup moguć i da će unaprijediti postojeću praksu. Premda najbitnije odluke o proračunu donosi Vlada F BiH i najuži krug rukovodećih državnih službenika unutar ministarstava/zavoda, značajna uloga pripada i višim državnim službenicima/cama čiji

je posao izrada nacrtu proračuna. Stoga je nužno obuhvatiti obukom i aktivno uključiti u implementaciju ovaj sloj kadrova.

Gender Centar F BiH, kao stručna služba Vlade F BiH, treba svoja stručna znanja prenijeti ostalim akterima, podizati svijest i pružati informacije, vršiti promociju i koordinaciju uvođenja GOB-a, te stručno s aspekta jednakopravnosti spolova pomagati proces izrade proračuna s odabranim pilot programima/transferima/grantovima u pilot ministarstvima/zavodu. Koordinacijske aktivnosti podrazumijevaju i praćenje i izvješćivanje o napretku provedbe AP GOB F BiH 2010-2012. Uspjeh ovih aktivnosti uveliko ovisi o kvaliteti suradnje s Federalnim ministarstvom financija, ali u svakom slučaju Gender Centar F BiH ima ključnu ulogu u pružanju stručne pomoći i obuke, u koordinaciji, praćenju i izvješćivanju, podizanju svijesti i izgradnji sposobnosti.

Federalno ministarstvo financija, a naročito Sektor za proračun, kao mjerodavno ministarstvo koje priprema i finalizira prijedlog proračuna za Vladu F BiH, neizbježan je akter u svim ovim procesima. Prema zaključku Vlade F BiH, s vremenom treba preuzeti lidersku ulogu u ovim procesima, te se implementacijom AP GOB F BiH ojačati za preuzimanje te uloge. Iz tog razloga, od iznimne je važnosti jačati partnerski odnos Gender Centra F BiH i Federalnoga ministarstva financija, te implementaciju AP GOB F BiH 2010.-2012. iskoristiti da „naučene lekcije“ na „pilot programima/transferima/grantovima“ u bliskoj budućnosti posluže za unapređenje pravnog okvira koji regulira proračunski proces, uvodeći zahtjeve GOB-a i u proces planiranja i izrade proračuna u „10 koraka“- u proračunske instrukcije i DOB. Time bi se stvorile pravne pretpostavke za uvođenje GOB-a na svim razinama vlasti u BiH, kao i održivi sustav prijeko potrebnih obuka za „ključna radna mjesta“ unutar proračunskih korisnika.

Sukladno prije navedenim, AP GOB F BiH 2010.-2012. svojim aktivnostima predviđa formiranje Koordinacijske skupine (KG) koju čine po jedan predstavnik/ica navedenih aktera (6 osoba), čiji će se rad regulirati Poslovníkom o radu. Temeljna zadaća Koordinacijske skupine je upravljanje

procesom uvođenja GOB-a u Federaciji BiH, koordinacija provedbe AP GOB F BiH 2010.-2012., donošenje odluka o potrebnim obukama sudionika u implementaciji, ostvarivanje partnerskih odnosa s drugim projektima međunarodnih organizacija koje podržavaju inicijative za GOB i gender mainstreaming uopće, donošenje preporuka i kreiranje prijedloga zaključaka za Vladu F BiH, praćenje i izvješćivanje o stupnju provedbe, kreiranje temeljne liste indikatora i na temelju stečenih iskustava kreiranje narednog plana aktivnosti. Posebice je važna uloga svakog od pojedinih članova/ica KG na poslovima koordinacije rada unutar sektorskih radnih skupina pilot ministarstava/zavoda, te izvješćivanje o rezultatima njihovoga rada. KG će se formirati na temelju prijedloga ministara/ravnatelja, te će Rješenje o formiranju KG donijeti ravnateljica Gender Centra F BiH, po zaključku Vlade F BiH, i objaviti ga u „Sl. novinama F BiH.“

Dakle, unutar pilot ministarstava/zavoda će se formirati sektorske radne skupine (RG), koje će izravno raditi na provedbi planiranih aktivnosti unutar ministarstava/zavoda. Broj osoba i sastav pojedinačnih RG će ovisiti o potrebi za sudjelovanjem pojedinih osoba koje se nalaze na „ključnim radnim mjestima“, ovisno o tome o kojoj aktivnosti se radi, te u planiranom trogodišnjem razdoblju njihov broj i sastav može biti promjenjiv. Njihovo se imenovanje vrši rješenjem koje donosi ministar/ravnatelj, na prijedlog člana/ice KG iz tog ministarstva/zavoda.

VII. Praćenje i izvješćivanje

Nakon završetka svake od pojedinih aktivnosti nositelj aktivnosti sačinjava izvješće koje se dostavlja KG na usvajanje.

Na temelju pojedinačnih izvješća, KG sačinjava prijedloge periodičnih izvješća s preporukama/prijedlogom zaključaka, upućuje ih Gender Centru F BiH koji ih, prema propisanoj proceduri, dostavlja Vladi F BiH na usvajanje. Periodična se izvješća moraju dostaviti na Vladu Federacije BiH najmanje jednom godišnje, a po potrebi i češće.

Jednom godišnje, Gender Centar F BiH izvješćuje povjerenstva za jednakopravnost spolova oba doma Parlamenta Federacije BiH o postignutim rezultatima, te kompilirana izvješća svih aktera na godišnjoj razini uključuje u izvješća o provedbi Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Najkasnije u prosincu 2012.g. Gender Centar će sačiniti i Vladi F BiH uputiti Završno izvješće s rezultatima praćenja i ocjene uspješnosti implementacije, s prijedlogom zaključaka.

VIII. Uloga međunarodnih organizacija, donatora i povezanost s drugim projektima koji su u oblasti reforme javnih financija u Federaciji BiH

U vrijeme dok je Radna skupina, koju je oformio Gender Centar F BiH, radila na analizi propisa koji reguliraju proračunski proces u Federaciji BiH, na temelju koje su doneseni zaključci Vlade F BiH za izradu AP GOB F BiH 2010.-2012., Razvojni fond Ujedinjenih naroda za žene (UNIFEM), Ured u Sarajevu, izrazio je spremnost za potporu trenutačnim i narednim planiranim aktivnostima Gender Centra F BiH na uvođenju GOB u F BiH. Potpisan je Memorandum o sporazumijevanju (12.03.2009.g.), kojim je UNIFEM predvidio i podržao sljedeće aktivnosti: pružanje financijske i organizacijske potpore sastancima Radne skupine koja je radila na analizi propisa koji reguliraju proračunski proces u F BiH, financijska i organizacijska potpora sastancima Radne skupine koja je radila na izradi AP GOB F BiH 2010.-2012., upravno vodstvo u procesu ponude i odabira konzultantske kuće koja će izraditi Istraživački dokument - analizu postojećeg stanja, osiguravanje razmjene znanja i stečenih iskustava u procesima koji se odvijaju u Republici Srpskoj i pomoć pri ostvarivanju kontakata i pribavljanju informacija o aktivnostima koje drugi donatori provode u F BiH po pitanju reforme u oblasti javnih financija. Osim toga, ekspertica za GOB Ureda UNIFEM Sarajevo je, kao jednakopravna članica, sudjelovala u radu Radne skupine za izradu AP GOB F BiH 2010.-2012. Obećano je da će Ured UNIFEM-a Sarajevo pružiti potporu i u implementaciji AP GOB F BiH 2010.-2012., što će se bolje precizirati novim Memorandumom o sporazumijevanju.

Projekt «Jačanje upravljanja javnim rashodima 3 (SPEM 3)», financiran od Odjeljenja za međunarodni razvitak UK (DFID), ima za svrhu sveobuhvatan, srednjoročni proces planiranja proračuna povezan s prioritetima vladine politike na kantonalnoj, entitetskoj i državnoj razini, koji će pregledati i o

kome će izvješćivati parlamenti i građansko društvo. Kao prvi izvršni očekivani rezultat, ovaj projekt očekuje da će se produbiti srednjoročni, gender odgovoran proces pripreme proračuna koji je usklađen s politikama. Iz tog razloga, Gender Centar je u rad Radne skupine na izradi AP GOB F BiH 2010.-2012. kao punopravnog člana uključio dva eksperta koji izravno rade na provedbi ovoga projekta. Na taj je način osigurano da se aktivnosti naša dva projekta naslanjaju jedne na druge, da se dopunjuju i vode u partnerstvu. Dio projekta SPEM 3 koji se bavi GOB-om obuhvatit će kratkoročnu tehničku potporu državnoj i entitetskoj razini vlasti kako bi se unaprijedilo razumijevanje i tehnike boljeg donošenja odluka o GOB politikama. Poseban je cilj podizanje razina svijesti o pitanjima gendera u upravljanju javnim financijama, kao i razvitak Akcijskog plana za moguće reforme u proračunskom procesu 2012.-2014. (od siječnja 2011.) kako bi se započeli koraci ka prikupljanju informacija o utjecaju programa i politika na žene i muškarce.

Osim toga, SPEM 3 će omogućiti i razmjenu iskustava s Vladom Andaluzije po pitanju uvođenja GOB, u okviru tehničke potpore planirane su i radionice za odabrana ministarstva/zavod i Gender Centar F BiH na temu GOB u okvirima programskih proračuna.

Tijekom izrade AP GOB F BiH 2010.-2012., Gender Centar je ostvario kontakt sa menadžmentom UNDP projekta «Jačanje kapaciteta za strateško planiranje i razvitak javnih politika (SPPD)». Temeljni cilj SPPD programa je pružiti potporu formiranju i uspješnom funkcioniranju sustava strateškog planiranja i razvitka javnih politika na državnoj i entitetskoj razini. SPPD će razviti kapacitete državnih službenika u odabranim ministarstvima, koja se podudaraju s izabranim pilot ministarstvima za uvođenje GOB, kako bi mogli preuzeti poslove vezane uz strateško planiranje, razvitak javnih politika, te efektno ih povezivati s procesom upravljanja javnim financijama. Razvitak ovakvih kapaciteta pozitivno će doprinijeti učinkovitoj, efektivnoj i odgovornoj javnoj upravi u

BiH i podržati proces pridruženja EU. Dogovorena je suradnja između naša dva projekta na način da se SPPD obuke unaprijede s uvođenjem gender komponente i pruže našim odabranim pilot ministarstvima radi ovladavanja novim znanjima i vještinama, koje su preduvjet za uvođenje GOB-a.

Tijekom implementacije AP GOB F BiH 2010.-2012. Gender Centar F BiH će širiti krug donatora i međunarodnih organizacija koje će pozivati na partnerske odnose u procesima uvođenja GOB-a u Federaciji BiH, sukladno njihovom interesu i već planiranim projektnim aktivnostima.

IX. Financijska sredstva

Politička volja za uvođenje GOB-a u Federaciji BiH se treba i mora prevesti i u ljudske i financijske resurse za provođenje prijeko potrebnih analiza za koordinaciju i jačanje sposobnosti. Uspješno provođenje inicijativa za uvođenje GOB-a u ovoj fazi ne može se provoditi uvijek samo tijekom radnoga vremena, niti samo u okvirima radnih mjesta na kojima rade osobe koje će biti uključene u implementaciju AP GOB F BiH 2010-2012. Stoga, kvalificirano osoblje i financijski resursi za istraživanja, obuku službenika/ica i koordinaciju procesa GOB-a predstavljaju preduvjet za uspješno uvođenje GOB-a u F BiH.

Rad članova/ica KG, rad na pripremi publikacije Iskustva Federacije BiH na uvođenju GOB u pilot oblasti „Rad i upošljavanje“ i rad RG na izradi narednog strategijskog dokumenta SP GOB F BiH financirat će se iz proračuna Gender Centra F BiH, sukladno Odluci o načinu obrazovanja i visini naknade za rad stručnih povjerenstava i drugih radnih tijela koja je osnovala Vlada F BiH i rukovoditelji federalnih tijela državne službe ("Sl. novine Federacije BiH", broj: 39/04; 41/05), Zakonom o ostvarivanju ušteta u Federaciji Bosne i Hercegovine („Sl. novine Federacije BiH“, br. 50/09) i rješenjem o uspostavljanju pojedinih multisektoralnih radnih tijela.

Rad članova/ica sektorskih RG unutar pilot ministarstava/zavoda će se financirati iz proračuna ministarstava/zavoda, na način kako se na to odluče ministri/ravnatelj, sukladno pozitivnim propisima.

Financijska sredstva, potrebna za predviđene obuke, pokušat će se osigurati dijelom kroz partnersku suradnju sa UNIFEM, SPEM 3 i SPPD, a drugim dijelom tražeći potporu i kod drugih zainteresiranih donatora, što će biti stalna zadaća Gender Centra F BiH i Koordinacijske skupine. Implementirajući AP GOB F BiH 2010-2012, poštujući zadate rokove, u slučaju da se za neke od identificiranih potrebnih obuka ne nađu donatorska sredstva za troškove vanjskih eksperata/konzultanata, obuke će pripremiti Gender Centar F

BiH, sukladno svojim kapacitetima i odobrenim proračunskim sredstvima, koristeći raspoložive resurse i unutar „pilot ministarstava/zavoda“, i u obliku radionica razvijati zajedno s Koordinacijskom skupinom i sudionicima/cama sektorskih radnih skupina. To se odnosi i na sva ostala potrebna financijska sredstva koja budu zahtijevala predviđene aktivnosti ovoga akcijskog plana.